

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ГАКАЛ Тетяна Олександрівна

УДК 334.722:338.48:379.845

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ
РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ
СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ**

**08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)**

**АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук**

Львів – 2020

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет» Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент
Сакун Аліна Жоржовна,
ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»,
доцент кафедри обліку і оподаткування.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, доцент
Гришова Інна Юріївна,
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» НААН України,
головний науковий співробітник відділу фінансово-кредитної та податкової політики;

доктор економічних наук, доцент
Ніколюк Олена Володимирівна,
Одеська національна академія харчових технологій,
професор кафедри менеджменту і логістики.

Захист відбудеться 22 жовтня 2020 р. о 13³⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 36.814.02 у Львівському національному аграрному університеті за адресою: 80381, Львівська область, Жовківський район, м. Дубляни, вул. Володимира Великого, 1, ЛНАУ, головний корпус, ауд. 309.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Львівського національного аграрного університету за адресою: 80381, Львівська область, Жовківський район, м. Дубляни, вул. Володимира Великого, 1.

Автореферат розісланий 22 вересня 2020 р.

В.о. ученого секретаря
спеціалізованої вченої ради

Л.Б. Гнатишин

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Розвиток внутрішнього ринку туристичних послуг набуває підвищеної актуальності, адже розкриває можливості соціально-економічного піднесення вітчизняних підприємств сільського зеленого туризму за рахунок використання внутрішніх ресурсів агробізнесу. Цей процес відіграє ключову роль в активізації зусиль щодо збереження та популяризації природної і культурної спадщини країни.

За даними фахівців туристична сфера становить 10% світового ВВП. Проте на тлі розгортання світової фінансової кризи, яка має масштабний вплив на всі сфери соціально-економічного розвитку країн світу, туристична індустрія потрапила до числа найбільш постраждалих секторів національних економік, а тому вимагає термінового впровадження відповідних заходів з відновлення та підтримки. Масштабність заходів розвинутих країн та світових інституцій щодо підтримки туристичної індустрії доводить пріоритетність вирівнювання окреслених деструкцій і для вітчизняних підприємств сільського зеленого туризму, означає актуальність розробки та практичної реалізації науково-обґрунтованих засад розвитку вітчизняної туристичної індустрії, зокрема інфраструктурного забезпечення підприємств сільського зеленого туризму. Розвиток останнього розглядається як перспективний напрямок пом'якшення ризиків агробізнесу, диверсифікації економічного піднесення суб'єктів малого та середнього агробізнесу, зокрема й на депресивних територіях сільської місцевості, що запобігатиме соціальним асиметріям та комплексно забезпечуватиме соціально-економічне зростання сільських територій.

Дослідженню проблем сутності і змісту сільського зеленого туризму, його теоретичних і практичних аспектів розвитку приділяли увагу в своїх роботах багато вітчизняних і зарубіжних вчених, серед яких вагомий внесок зробили І. Білецька, М. Барна, В. Васильєв, І. Власенко, В. Дарчук, М. Дем'яненко, Ю. Губені, І. Гришова, Т. Гнатєва, Ю. Зінько, О. Корчинська, А. Кравчук, Н. Матвієнко, О. Ніколюк, І. Тищук, Г. Черевко, М. Ступень, Т. Шабатура та інші автори.

Утім в наукових дослідженнях і напрацюваннях зазначених науковців не вироблена єдина стратегія щодо формування системи інфраструктурного забезпечення функціонування підприємств сільського зеленого туризму, зменшення вразливості суб'єктів вітчизняної туристичної індустрії та аграрного бізнесу під впливом негативних чинників зовнішнього середовища, що може набувати глобального характеру. Потребують подальшого опрацювання й уточнення напрямки державної підтримки розвитку підприємств сільського зеленого туризму, а також стратегічні імперативи їх розвитку в умовах дії кризових явищ. У цьому контексті виникає необхідність в обґрунтуванні концептуальних засад формування організаційно-економічного механізму розвитку підприємств сільського зеленого туризму, що й визначило актуальність і вибір теми дисертаційної роботи, її мету, завдання, об'єкт, предмет, логіку дослідження, наукову та прикладну значимість.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано у відповідності до планів науково-дослідних робіт ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет». Розробки автора використано в науково-дослідній темі «Розвиток системи обліку, оподаткування й аналізу виробничо-

економічної діяльності суб'єктів господарювання галузей аграрної сфери та інфраструктури сільських територій» (номер державної реєстрації 0117U007278). У рамках зазначеної теми автором розроблено організаційно-економічний механізм розвитку підприємств сільського зеленого туризму на державному й регіональному рівнях як одного з напрямків диверсифікації господарської діяльності суб'єктів аграрного сектору України задля економічного зростання сільських територій та підвищення рівня життя їх населення.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є обґрунтування теоретико-методичних засад та розробка науково-практичних рекомендацій з організаційно-економічного механізму розвитку підприємств сільського зеленого туризму. Для досягнення цієї мети поставлені та вирішувалися такі завдання:

- дослідити концептуальні засади до визначення сутності сільського зеленого туризму та організаційно-економічний механізм його розвитку;
- розглянути систему критичної інфраструктури сільського зеленого туризму;
- опрацювати методичні підходи до дослідження організаційно-економічного механізму діяльності підприємств сільського зеленого туризму та їх інфраструктурного забезпечення;
- розкрити стратегічні аспекти розвитку підприємств сільського зеленого як каталізатору соціально-економічного відродження депресивних сільських територій та зміцнення національної економіки;
- запропонувати інструментарій оцінки залежності обсягу доходів підприємств сільського зеленого туризму Одеської області від показників туристичної, соціально-економічної, інфраструктурної та рекреаційної складових;
- обґрунтувати сутнісні положення щодо здійснення державних заходів з підтримки розвитку підприємств сільського зеленого туризму;
- сформулювати концептуальні положення формування організаційно-економічного механізму розвитку підприємств сільського зеленого туризму.

Об'єктом дослідження є процес формування організаційно-економічного механізму розвитку підприємств сільського зеленого туризму.

Предметом дослідження є теоретико-методичні засади та науково-практичні рекомендації з формування ефективного організаційно-економічного механізму розвитку підприємств сільського зеленого туризму.

Методи дослідження. Теоретико-методичну основу дисертаційної роботи формують діалектичний метод пізнання, положення і принципи сучасної економічної теорії. Для вирішення поставлених задач використані загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, а саме: історичний, синтезу, теоретичного узагальнення, системний підхід, контент-аналіз – для дослідження теоретико-методичних засад удосконалення організаційно-економічного механізму підприємств сільського зеленого туризму; порівняння та аналізу, компаративного аналізу, групування та систематизації – для дослідження сучасного стану й аналізу тенденцій розвитку підприємств сільського зеленого туризму; кореляційно-регресійного аналізу – для діагностики стану підприємств сільського зеленого туризму та визначення залежності рівня їх розвитку від факторних ознак; логічного

узагальнення, абстрагування – для конкретизації стратегічних імперативів розвитку підприємств сільського зеленого туризму та розробки концептуальних положень формування організаційно-економічного механізму їх розвитку; графічної та графоаналітичної візуалізації – для наочного подання результатів дослідження.

Інформаційною базою досліджень є нормативно-правові та законодавчі акти України з питань розвитку туризму, забезпечення його функціонування, наукові праці вітчизняних і зарубіжних науковців з питань забезпечення розвитку сфері сільського зеленого туризму, дані Міністерства економічного розвитку, торгівлі та сільського господарства України, Державної служби статистики України, аналітичні матеріали Національного банку України, публікації міжнародних фінансових організацій, особисті спостереження та розрахунки дисертантки.

Наукова новизна одержаних результатів дисертаційного дослідження полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних засад та розробці науково-практичних рекомендацій з формування організаційно-економічного механізму розвитку підприємств сільського зеленого туризму. Найбільш істотні результати, що характеризуються науковою новизною, полягають у наступному:

удосконалено:

– концептуальні засади формування організаційно-економічного механізму розвитку підприємств сільського зеленого туризму, який представлений сукупністю методів, інструментів та важелів, призначених для активізації і стимулювання підприємницької діяльності у сфері внутрішніх туристичних послуг. Розвиток такого механізму сприятиме не лише нарощенню внутрішніх туристичних потоків і забезпеченню сільського населення робочими місцями зі зростаючою віддачою, а й стане платформою для активізації інвестиційних можливостей підприємств сільського зеленого туризму шляхом створення привабливих для інвесторів «бізнес-кейсів», що в сукупності сприятиме докорінному змінінню кризової ситуації в національній економіці, спровокованої економічними викликами на тлі розгортання глобальної економічної кризи;

– структурну модель розвитку системи критичної інфраструктура сільського зеленого туризму як сукупності суб'єктів, об'єктів, мереж або їх частин, фізичних чи віртуальних, синергічне поєднання яких створює необхідні умови для формування організаційно-економічного механізму розвитку підприємств сільського зеленого туризму, забезпечуючи їх відповідними функціями та послугами;

– методику оцінки стану інфраструктурного забезпечення підприємств сільського зеленого туризму на основі розрахунку узагальнюючого показника розвитку системи критичної інфраструктури, визначення якого передбачає врахування бальних оцінок забезпеченості підприємств сільського зеленого туризму транспортом, дорогами, житлом, телекомунікаційними мережами, рекреаційними, культурно-історичними, спортивно-розважальними та релігійними об'єктами, екскурсійними маршрутами, побутово-методичними закладами, наявністю садиб. Використання цієї методики сприятиме ідентифікації слабких місць інфраструктурного забезпечення підприємств сільського зеленого туризму;

дістали подальший розвиток:

– трактування сутності сільського зеленого туризму як стратегічно важливого для підприємництва сільської місцевості виду економічної діяльності, здійснення якої нерозривно пов'язане з використанням екосистемного потенціалу та локальної інфраструктури сільських територій з метою надання відповідних туристичних послуг;

– методичний інструментарій оцінки залежності обсягу доходів підприємств сільського зеленого туризму Одеської області від показників туристичної, соціально-економічної, інфраструктурної та рекреаційної складових. Використання цієї методики дає можливість визначити вплив відповідних факторів на формування доходів підприємств сільського зеленого туризму та врахування цієї інформації при плануванні їх діяльності;

– сутнісні положення щодо здійснення державних заходів з підтримки діяльності підприємств сільського зеленого туризму як перспективного виду підприємництва в сільській місцевості, де обґрунтовано необхідність їх включення до національних, регіональних та місцевих цільових програм;

– стратегічні аспекти розвитку підприємств сільського зеленого туризму, які ґрунтуються на важливій ролі цих підприємств у згладжуванні соціально-економічних конфліктів сільських територій, забезпеченні процесу реновації рекреаційних зон за рахунок стабільного поповнення місцевих та регіональних бюджетів, сприянні диверсифікації економіки регіону та галузей, які обслуговують сферу туризму.

Практичне значення одержаних результатів дисертаційного дослідження полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних засад та розробці науково-практичних рекомендацій з формування організаційно-економічного механізму розвитку підприємств сільського зеленого туризму.

Результати дослідження використано в діяльності управління туризму, рекреації та курортів Одеської обласної державної адміністрації при розробці програм розвитку сектору зеленого туризму, де враховані пропозиції автора щодо заходів з державної підтримки розвитку сільського зеленого туризму та його інфраструктури на Півдні України в умовах трансформаційних процесів галузі (довідка № 401/01-19 від 20.02.2020 р.). Актуальність та практичну значимість цих результатів для забезпечення розвитку сільського зеленого туризму відзначено департаментом розвитку сільського господарства та зрошення Херсонської обласної державної адміністрації (довідка № 21-549/0/20/019.4.1 від 03.03.2020 р.). Туристичне агентство «ALL Tours» (м. Херсон) зазначило, що матеріали дисертаційного дослідження представляють науковий інтерес і практичне значення для вітчизняної туристичної індустрії (довідка № 16 від 27.02.2020)

Науково-теоретичні положення та практичні результати дослідження знайшли використання в навчальному процесі ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет» (довідка № 01/261 від 12.02.2020 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійно виконаною науковою працею, в якій викладено авторський підхід до розвитку теоретико-методичних засад та розробки науково-практичних рекомендацій з формування організаційно-економічного механізму розвитку підприємств сільського зеленого туризму. Наукові

положення, висновки і рекомендації, наведені в роботі, отримані автором самостійно. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, в дисертаційній роботі використано лише ті положення, що є результатом особистого дослідження автора.

Апробація результатів дисертації. Основні положення і результати дослідження оприлюднені та були схвалені на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, зокрема: «Теорія та практика управління розвитком економіки» (Київ, 2019 р.), «Наука, дослідження, розробки» (Варшава, 2019 р.), «Новий шлях розвитку. Наука, дослідження, економіка розвитку. Управління. Держава і право» (Барселона, 2019р.), «Інноваційні технології бізнесу, природокористування і туризму» (Чернігів, 2020 р.), «Актуальні проблеми інноваційного розвитку аграрного сектору економіки» (Київ, 2020 р.).

Публікації. За темою дисертаційної роботи опубліковано 11 наукових праць загальним обсягом 4,62 друк. арк., з яких особисто автору належить 4,03 друк. арк., у тому числі 6 статей у наукових фахових виданнях України та одна стаття в науковому іноземному виданні, а також 4 публікації в матеріалах і тезах конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 228 сторінок. Робота містить 14 таблиць, 28 рисунків, 5 додатків. Список використаних джерел налічує 228 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, сформульовано мету, головні завдання, визначені об'єкт, предмет і методичні засади дослідження, висвітлено наукову новизну та практичне значення отриманих автором результатів, наведено відомості щодо їх апробації.

У першому розділі – **«Теоретико-методичні засади удосконалення організаційно-економічного механізму розвитку підприємств сільського зеленого туризму»** – з'ясовано сутність сільського зеленого туризму, наведена система критичної інфраструктури сільського зеленого туризму, розглянуто методичні підходи до дослідження організаційно-економічного механізму діяльності підприємств сільського зеленого туризму та їх інфраструктурного забезпечення.

За результатами дослідження генезису та суті сільського зеленого туризму, організаційно-економічного механізму його розвитку, а також враховуючи глибину та гостроту економічних викликів, з якими стикається Україна на тлі розгортання глобальної економічної кризи, автор підходить до розкриття сутності сільського зеленого туризму як стратегічно важливого для підприємництва сільської місцевості виду економічної діяльності, здійснення якої нерозривно пов'язане з використанням екосистемного потенціалу та локальної інфраструктури сільських територій з метою надання відповідних туристичних послуг. Діяльність з надання цього виду туристичних послуг має стратегічне значення не тільки для розвитку підприємництва сільських територій, а й регіональної економіки та національної економіки загалом.

Здійснення економічної діяльності у сфері сільського зеленого туризму пов'язане з використанням вже існуючого природно-ресурсного потенціалу сільських територій. З урахуванням цієї обставини особливості організаційно-економічного механізму розвитку підприємств сільського зеленого туризму автором розкрито за такими організаційними ознаками: локальності – переміщення туристів у більшості випадків відбувається недалеко від міста їх проживання; короткотривалості – зазвичай такі подорожі не розраховані на тривалий час; персоніфікованості – у процесі надання послуг сільського зеленого туризму відбувається «живе» спілкування з господарями сільської садиби; колоритності – у процесі отримання відповідних послуг туристи долучаються до місцевих традицій, спостерігають за сільським побутом; доступності – цей вид туристичних послуг є доступний практично всім віковим групам і людям з різним фінансовими можливостями; гнучкості – є гнучкими в управлінні.

Здійснення будь-якої діяльності неможливе без відповідної інфраструктури, рівень забезпечення якою впливає на стан розвитку суб'єктів господарювання. Автор доводить критичне значення інфраструктури сільського зеленого туризму для розвитку підприємництва сільських територій. Відповідно до цього розглянута структурна модель системи критичної інфраструктури сільського зеленого туризму як сукупність об'єктів, мереж або їх частин, фізичних чи віртуальних, синергічне поєднання яких створює необхідні умови для організаційно-економічного механізму розвитку підприємств сільського зеленого туризму, забезпечуючи їх відповідними функціями та послугами (рис. 1).

Сукупність відповідних об'єктів, систем, мереж або їх частин, які віднесено до системи критичної інфраструктури досліджуваної сфери, автором згруповано за рівнем їх важливості для здійснення економічної діяльності з надання послуг сільського зеленого туризму за наступними підсистемами забезпечення: основна (транспортна та шляхова, побутова, комунікаційна, житлова, громадське харчування або «гостинність», комунальна); організаційна (інституційна, фінансово-кредитна, регламентуюча, інформаційна); комплементарна (розважальна, рекреаційна, спортивна, релігійна, культурна, реалізація сувенірної продукції). За умови забезпечення синергічної взаємодії структурних елементів критичної системи буде досягнуто головної мети її розвитку, яка полягає у створенні відповідних умов для ефективного розвитку організаційно-економічного механізму підприємств сільського зеленого туризму.

У дисертації конкретизовано функції критичної інфраструктури сільського зеленого туризму, які розкрито за ознаками: регламентування, що передбачає правову регламентацію розвитку суб'єктів системи; забезпечення – створення відповідних умов для надання якісного туристичного продукту; синергічності – забезпеченні синергічного взаємозв'язку між суб'єктами системи; стимулююча – сприяє розвитку малих форм господарювання, що є вкрай важливим для оздоровлення економіки сільських територій; соціальної спрямованості шляхом створення та розвитку агро-рекреаційного сервісу з метою вирішення соціально-економічних конфліктів, а також збереження етнокультурної самобутності історичних місць; екологічності – охорона навколишнього середовища та забезпечення процесів реновації існуючих екосистем.

Рис. 1. Структурна модель системи критичної інфраструктури сільського зеленого туризму

З метою комплексної оцінки стану інфраструктурного забезпечення підприємств сільського зеленого туризму запропоновано розрахунок узагальнюючого показника розвитку системи критичної інфраструктури, що передбачає суму бальних оцінок забезпеченості підприємств сільського зеленого туризму транспортом, дорогами, житлом, телекомунікаційними мережами, рекреаційними, культурно-історичними, спортивно-розважальними та релігійними об'єктами, екскурсійними маршрутами, побутово-методичними закладами, наявністю садиб. Методику розрахунку представлено наступною формулою:

$$LIC = \frac{\sum_{n=1}^n IFR_{EST}}{n} \quad (1)$$

де LIC – стан інфраструктурного забезпечення підприємств сільського зеленого туризму; $\sum_{n=1}^n IFR_{EST}$ – узагальнюючий показник розвитку системи критичної інфраструктури; n – кількість об'єктів інфраструктури, що аналізується.

Використання запропонованої методики сприятиме ідентифікації слабких місць інфраструктурного забезпечення підприємств сільського зеленого туризму, що буде враховано при обґрунтуванні стратегічних напрямів розвитку підприємств як складової організаційно-економічного механізму їх розвитку.

У другому розділі – **«Сучасний стан та аналіз тенденцій розвитку підприємств сільського зеленого туризму»** – розкрито стратегічні аспекти розвитку підприємств сільського зеленого як каталізатору соціально-економічного відродження депресивних сільських територій та зміцнення національної економіки; розглянуто інструментарій діагностики залежності рівня розвитку підприємств сільського зеленого туризму від факторів інфраструктурного забезпечення.

У результаті проведеного дослідження автором визначено, що сільський зелений туризм є популярним серед туристів з усього світу вже тривалий час. В Україні його функціонування наявне майже по всій території країни, але з різним рівнем інтенсивності розвитку. Значну роль у просуванні національного бренду сільського зеленого туризму відіграють громадські організації, зокрема ГО «Спілка сільського зеленого туризму України», якою з 2008 року впроваджується програма добровільної категоризації «Українська гостинна садиба». Ціллю створення громадської організації є об'єднання власників бізнесу та туристів на наймогутніших комунікаційних та маркетингових площадках, створення привабливої та якісної альтернативи для вибору відпочинку у сфері сільського зеленого туризму та допомога фермерським господарствам у створенні умов для стійкого економічного розвитку. Так, у 2018 році в Україні за даними зазначеної громадської організації функціонувало 210 категоризованих садиб, загальна площа яких становила 94763 м² (табл. 1).

Автором визначено, що сьогодні в Україні існують наступні моделі організації сільського зеленого туризму:

1. Заснування сільського зеленого туризму на базі існуючих домогосподарств чи особистого селянського господарства (агросадиби), що здатна забезпечити не

більше 9 ліжко-місць. Така модель є найбільш успішною в сільській місцевості, потенційно привабливою для споживачів відповідного виду послуг та має необхідні ресурси.

2. Надання послуг сільського зеленого туризму на основі використання приватних туристичних об'єктів, розташованих у сільській місцевості. Така модель успішно реалізується у формі культурно-етнографічних центрів або стилізованих агротуристичних хуторів.

3. Організація сільськогосподарських тематичних парків і центрів. Така модель організації сільського зеленого туризму визначена як найперспективніша, оскільки вона орієнтована як на ознайомлення з традиційним способом ведення сільськогосподарського господарства, так і на популяризацію технологічних інновацій у сільському господарстві, альтернативних джерел енергії.

Таблиця 1

Наявність садиб сільського зеленого туризму в Україні, що включені до програми добровільної категоризації «Українська гостинна садиба», 2018 р.

Регіон	Кількість садиб, од.	Кількість осіб, що перебували у закладах, осіб	Середня місткість садиб, місць	Площа садиб, м ²	
				усього	у тому числі житлова
Україна	210	55336	13,5	94 763,1	45 924,1
Вінницька	5	156	12,0	1 052,1	213,1
Волинська	3	2628	15,0	280,0	188,0
Дніпропетровська	17	4937	9,0	1126,4	675,8
Донецька	-	-	-	-	-
Житомирська	5	413	9,5	815,3	489,2
Закарпатська	24	3946	10,2	26 511,4	15906,8
Запорізька	8	7154	9,8	3254,9	1952,9
Івано-Франківська	35	10382	12,8	37 254,5	15178,7
Київська	26	1917	9,8	4 126,1	2475,7
Кіровоградська	9	126	11,5	750,0	240,0
Луганська	-	-	-	-	-
Львівська	19	9575	19,5	4 060,9	2 064,5
Миколаївська	1	643	7,0	98,0	70,0
Одеська	6	822	8,0	1216,6	729,9
Полтавська	16	4560	23,5	3 680,0	2208,0
Рівненська	-	-	-	-	-
Сумська	-	-	-	-	-
Тернопільська	2	622	26,5	1 145,9	773,6
Харківська	7	1866	10,5	1546,7	928,0
Херсонська	4	926	13,3	3613,0	2167,8
Хмельницька	1	62	23,5	86,0	80,0
Черкаська	20	4484	7,5	3 771,3	1 990,9
Чернівецька	2	116	16,2	374,0	298,0
Чернігівська	-	-	-	-	-

Зростання доходів населення певним чином сприяло розвитку внутрішнього туризму, зокрема сільського зеленого туризму, а також підвищенню попиту відпочивальників на мандрівки до регіонів, що раніше ще не були популярними. Упродовж останніх років простежується тенденція до зростання кількості іноземних туристів, яка свідчить про позитивні процеси у вітчизняній туристичній індустрії (табл. 2). Водночас помітне зростання чисельності внутрішніх туристів в Україні, у тому числі й у сфері сільського зеленого туризму, що свідчить про підвищення якості туристичних послуг у цій сфері. Виїзний туристичний потік зберігає стабільну тенденцію до зростання завдяки введенню з 11 червня 2017 року безвізового режиму з країнами ЄС.

Таблиця 2

Аналіз туристичних потоків в Україні

Показники	Роки					2018 р. до 2014 р., +/-
	2014	2015	2016	2017	2018	
Кількість іноземних туристів, осіб	17070	15159	35071	39605	75645	+58575
Туристи з України, що виїжджали за кордон, осіб	2085273	1647390	2060974	2289854	4024703	+1939430
Внутрішні туристи, осіб	322746	357027	453561	476967	456799	+134053
Кількість туристів сільського зеленого туризму, осіб	39536	42937	57013	55459	55336	+15800
Частка туристів сільського зеленого туризму у внутрішньому туристичному потоці, %	12,2	12,0	12,6	11,6	12,1	-0,1

Дійшли висновку, що саме підприємства сільського зеленого туризму стануть каталізатором розвитку як сільських територій, так і національної економіки, адже внутрішній туризм – це: по-перше, сфера швидкого обігу капіталу при відносно невеликих капіталовкладеннях; по-друге, ефективний засіб використання наявної інфраструктури території; по-третє, можливість створення нових робочих місць на місцевому рівні; по-четверте, може розвиватися на території міської і сільської поселенської мережі; по-п'яте, є сприяючим фактором диверсифікації економіки регіону та галузей, які обслуговують сферу туризму.

В умовах фінансово-економічної кризи значення внутрішнього туризму для України, як і будь-якої країни, зростає ще й тому, що за світовим досвідом саме у сфері внутрішнього туризму забезпечується найвища оборотність капіталу, найвища самоокупність вкладених коштів і найдешевше робоче місце.

Звертаючи увагу на те, що підприємства сільського зеленого туризму в основному представлені малими формами господарювання (агросадинами), а тому є досить гнучкими в управлінні, автор вважає їх недооціненим активом туристичної

індустрії. Сприяння розвитку інфраструктури підприємств сільського зеленого туризму забезпечить стабільне надходження податкових платежів до місцевих та зведених бюджетів (табл. 3), що, в першу чергу, стане платформою згладжування соціально-економічних конфліктів сільських територій та сприятиме реновації рекреаційних зон.

Таблиця 3

Податкові платежі від юридичних та фізичних осіб-підприємців України, які здійснюють туристичну діяльність, млн. грн

Категорія платників	2016	2017	2018	2018 р. до 2016 р., %
Юридичні особи	2 320,3	3 225,7	3 845,1	165,7
Фізичні особи – підприємці	175,9	273,1	377,1	214,4
Всього	2 496,2	3 498,8	4 222,2	169,2

Поглиблені дослідження перспектив розвитку сільського зеленого туризму проведені на матеріалах Одеської області. Динаміка окремих показників діяльності відповідних суб'єктів підприємницької діяльності наведена в табл. 4.

Таблиця 4

Економічні показники діяльності підприємств сільського зеленого туризму Одеської області

Показники	Роки			2018 р. до 2016 р., +/-
	2016	2017	2018	
Частка доходів підприємств сільського зеленого туризму в загальних доходах від туризму, %	0,21	0,38	0,36	+ 0,15
Частка доходів підприємств сільського зеленого туризму Одеської області в загальних доходах сільського зеленого туризму України, %	4,6	4,0	1,5	- 3,1
Частка витрат підприємств сільського зеленого туризму Одеської області в загальних витратах сільського зеленого туризму України, %	4,1	3,2	1,7	- 2,4
Розмір середньорічного доходу на одне підприємство сільського зеленого туризму, тис. грн.	48,2	78,2	111,7	+ 63,5
Розмір середньорічних витрат на одне підприємство сільського зеленого туризму, тис. грн.	29,0	43,3	66,8	+ 37,8
Середньорічний розмір прибутку на одне підприємство сільського зеленого туризму, тис. грн.	19,2	34,8	44,9	+ 25,7
Рентабельність послуг сільського зеленого туризму, %	66,1	80,3	67,2	+ 1,1

До категоризованих садиб Одеської області в 2018 році віднесено гостьовий дім «Саф'яни», центр етнографічного, сільського зеленого туризму та сімейного відпочинку «Фрумушика Нова», Бессарабське подвір'я «Бринзарня», етно-парк «Нью Васюки», міні-готель «Вулик», ранчо Дядечка Бо. Проте, зважаючи на ресурсно-рекреаційний потенціал області, кількість підприємств – об'єктів сільського зеленого туризму могла би бути значно більшою. Проте рівень їх розвитку залежить від

низки факторів, дія яких зумовлює нерівномірність розвитку підприємництва у сфері сільського зеленого туризму в різних районах області.

Автором визначено найвагоміші фактори, що детермінують розвиток сільського зеленого туризму в Одеській області. Для цього методом кореляційно-регресійного аналізу визначено множинну регресійну модель залежності обсягу доходів підприємств сільського зеленого туризму від показників туристичної, соціально-економічної, інфраструктурної та рекреаційної складової (2).

$$Y=100,557X_1+2,367X_3+107,106X_4+0,0244X_7+42,443X_9, \quad (2)$$

де Y – обсяг доходів підприємств сільського зеленого туризму в Одеській області, тис. грн; X_1 – кількість садиб, од.; X_3 – кількість туристів, що скористалися послугами сільського зеленого туризму, осіб; X_4 – кількість фахівців сфери туризму, осіб; X_7 – щільність доріг із твердим покриттям на 1000 км², км; X_9 – кількість медичних закладів, од.

У третьому розділі – «**Організаційно-економічні детермінанти розвитку підприємств сільського зеленого туризму**» – поглиблено сутнісні положення щодо здійснення державних заходів з підтримки діяльності підприємств сільського зеленого туризму; обґрунтовано пропозиції щодо стратегія розвитку підприємств сільського зеленого туризму, в рамках якої розроблено організаційно-економічних механізм розвитку цих підприємств.

Як свідчить світова практика, сьогодні засоби до існування мільйонів осіб прямо чи опосередковано залежать від розвитку ринку туристичних послуг. В умовах кризи у світовій туристичній індустрії ринок внутрішніх туристичних послуг в Україні має більші переваги в нарощенні свого потенціалу, ніж інших видів туристичного продукту, адже зараз саме вітчизняні туристи створюватимуть попит на цьому ринку. Автор вважає, що сучасні глобалізаційні виклики створюють унікальні можливості для відновлення сільського зеленого туризму, окреслюючи перспективи його віднесення до стратегічно важливих секторів розвитку національної економіки за ознаками пріоритетності, стійкості та відповідальності. Проте досягнення таких результатів неможливе без належного організаційно-економічного забезпечення підприємств сільського зеленого туризму, де особливу роль, на думку автора, відіграють державні важелі та інструменти, адже через раптове, безпрецедентне падіння попиту сектор подорожей та туризму потребуватиме фінансових стимулів для підтримки та відновлення.

Поряд з цим, враховуючи непередбачуваність виникнення кризових явищ, з боку держави мають бути розроблені та впроваджені відповідні заходи щодо підтримки та гарантування безпеки розвитку внутрішніх туристичних послуг як найбільш уразливих і одночасно перспективних для розвитку національної економіки за напрямками. Ці заходи повинні передбачати:

1. Включення до національної стратегії реагування на кризи заходів підтримки готовності підприємств сільського зеленого туризму до майбутніх потреб щодо пом'якшення та відновлення;

2. Включення сільського зеленого туризму до стимулюючих програм розвитку за напрямками пільгового кредитування та оподаткування, розробки спеціальних фінансових ліній та програм соціального забезпечення, насамперед, для тих підприємств, що створюють робочі місця;

3. Виділення спеціальних ліній фінансування сільського зеленого туризму в рамках надзвичайних фондів та програм для підтримки найбільш уразливих підприємств з метою уникнення банкрутства та відновлення діяльності після надзвичайної ситуації;

4. Створення державних механізм управління туристичним сектором, спрямованих на залучення приватного сектору, місцевих громад до розвитку та нарощення потенціалу туристичних послуг;

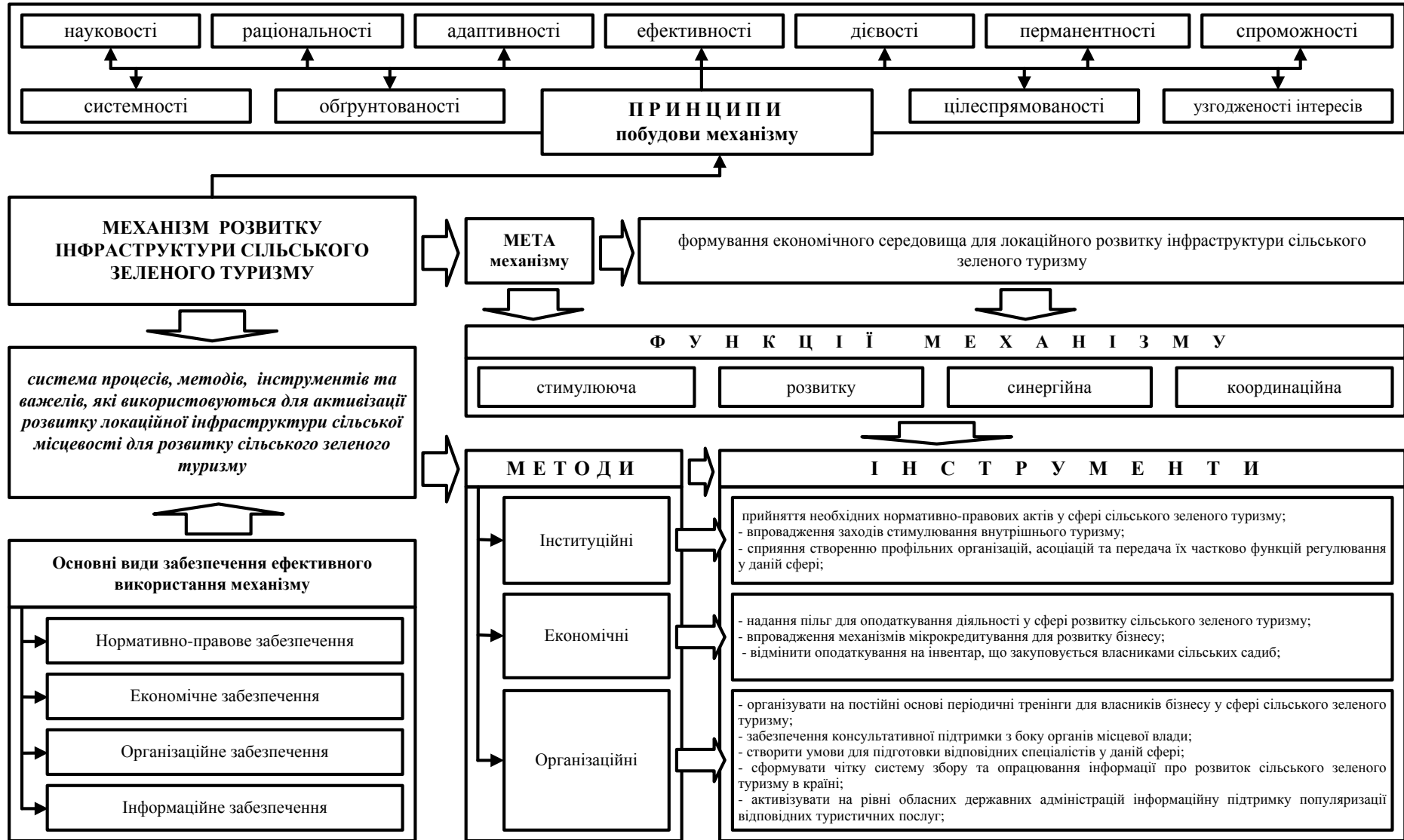
5. Розробка напрямків з підвищення кваліфікації та перекваліфікації навчальних програм і заходів для просування галузевих стандартів та розповсюдження цифрових технологій.

Таким чином, автором розглянуто пріоритетні державні заходи з підтримки та гарантування безпеки розвитку внутрішніх туристичних послуг як найбільш уразливих до надзвичайних подій і одночасно перспективних для зростання національної економіки шляхом включення сільського зеленого туризму до національних, регіональних та місцевих програм з надзвичайних ситуацій.

Автор зазначає, що за умови забезпечення дієвої державної підтримки розвитку підприємств сільського зеленого туризму ця галузь внутрішніх туристичних послуг здатна стати каталізатором соціально-економічного зростання депресивних сільських територій та зміцнення національної економіки. У цьому напрямку поглиблено сутнісні положення щодо здійснення державних заходів з підтримки діяльності підприємств сільського зеленого туризму як перспективного виду підприємництва в сільській місцевості за напрямками: сприяння створенню нових туристичних продуктів більш вразливими підприємствами сільського зеленого туризму, насамперед тими, що перебувають у кризовому стані; вдосконалення схеми соціального туризму, спрямованої на людей похилого віку, сім'ї, молоді та людей з обмеженими можливостями; розроблення та впровадження туристичних ярмарок та онлайн-платформ; забезпечення доступу до ринку внутрішніх туристичних послуг зацікавлених сторін, які працюють у сфері культури, творчих секторах; визначення нових можливостей навчання, орієнтованого на розвиток туристичного продукту; забезпечення відповідних послуг однаково доступними для жінок та інших груп населення, зокрема молоді та людей з обмеженими можливостями, з метою створення більш широкого та диверсифікованого ланцюга поставок послуг сільського зеленого туризму.

Автором обґрунтовані пропозиції щодо активізації процесу діяльності підприємств сільського зеленого туризму в кризових умовах, що передбачають впровадження відповідної системи стратегічних імперативів, спрямованих на нарощення потенціалу внутрішніх туристичних послуг, сприяння соціально-економічного відновлення сільських територій та зміцнення національної економіки. Реалізація такої стратегії сприятиме забезпеченню злагодженої взаємодії суб'єктів інфраструктури туристичних послуг шляхом диверсифікації туристичних продуктів та концентрації людського капіталу в ланцюжку створення вартості внутрішніх туристичних послуг.

Разом з тим активізація діяльності підприємств сільського зеленого туризму можлива за умови формування відповідного організаційно-економічного механізму їх розвитку, який автор розкриває як сукупність методів, інструментів і важелів, призначених для активізації та стимулювання підприємницької діяльності у сфері внутрішніх туристичних послуг (рис. 2).

Рис. 2. Концептуальна схема організаційно-економічного механізму розвитку підприємств сільського зеленого туризму

Враховуючи глибину та гостроту економічних викликів, з якими стикається Україна на тлі розгортання глобальної економічної кризи, формування організаційно-економічного механізму розвитку підприємств сільського зеленого туризму, сприятиме не лише нарощенню внутрішніх туристичних потоків і забезпеченню сільського населення робочими місцями зі зростаючою віддачою, а й стане платформою для активізації інвестиційних можливостей шляхом створення привабливих для інвесторів «бізнес-кейсів», що загалом сприятиме поліпшенню ситуації в національній економіці.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено теоретико-методичне узагальнення і розроблено авторський підхід до вирішення важливого наукового і практичного завдання – формування організаційно-економічного механізму розвитку підприємств сільського зеленого туризму. Отримані наукові результати дають змогу зробити наступні висновки теоретичного, методичного та прикладного характеру.

1. За результатами дослідження генезису та суті сільського зеленого туризму, організаційно-економічного механізму його розвитку, а також враховуючи глибину та гостроту економічних викликів, з якими стикається Україна на тлі розгортання глобальної економічної кризи, розкрито сутність сільського зеленого туризму як стратегічно важливого для підприємництва сільської місцевості виду економічної діяльності, здійснення якої нерозривно пов'язане з використанням екосистемного потенціалу та локальної інфраструктури сільських територій з метою надання відповідних туристичних послуг.

2. Здійснення будь-якої діяльності неможливе без відповідної інфраструктури, рівень забезпечення якою впливає на стан розвитку суб'єктів господарювання. У цьому контексті доведено критичне значення інфраструктури сільського зеленого туризму для розвитку підприємництва сільських територій. Відповідно до цього система критичної інфраструктури сільського зеленого туризму розглядається як сукупність об'єктів, мереж або їх частин, фізичних чи віртуальних, синергічне поєднання яких створює необхідні умови для організаційно-економічного механізму розвитку підприємств сільського зеленого туризму, забезпечуючи їх відповідними функціями та послугами.

3. З метою комплексної оцінки стану інфраструктурного забезпечення підприємств сільського зеленого туризму запропоновано методику розрахунку узагальнюючого показника розвитку системи критичної інфраструктури, при визначенні якого встановлюють суму бальних оцінок забезпеченості підприємств сільського зеленого туризму транспортом, дорогами, житлом, телекомунікаційними мережами, рекреаційними, культурно-історичними, спортивно-розважальними та релігійними об'єктами, екскурсійними маршрутами, побутово-методичними закладами, наявністю садиб. Використання цієї методики сприятиме ідентифікації слабких місць інфраструктурного забезпечення підприємств сільського зеленого туризму

4. Розкриті стратегічне значення розвитку сільського зеленого туризму виду підприємницької діяльності, здійснюваної на сільських територіях. Це значення визначається тим, що сільський зелений туризм – це, по-перше, сфера швидкого

обігу капіталу при відносно невеликих капіталовкладеннях; по-друге, ефективний засіб використання наявної інфраструктури території; по-третє, можливість створення нових робочих місць на місцевому рівні; по-четверте, може розвиватися на території міської і сільської поселенської мережі; по-п'яте, є сприяючим фактором диверсифікації економіки регіону та галузей, які обслуговують сферу туризму. Враховуючи ці обставини, обґрунтовано стратегічні аспекти розвитку підприємств сільського зеленого туризму як інструменту згладжування соціально-економічних конфліктів сільських територій, забезпечення процесу реновації рекреаційних зон за рахунок стабільного поповнення місцевих та регіональних бюджетів, сприяння диверсифікації економіки регіону та галузей, що обслуговують сферу туризму.

5. Розвиток сільського зеленого туризму залежить від низки факторів, сукупний вплив яких зумовлює нерівномірність розвитку підприємництва у цій сфері в різних регіонах. Для встановлення сили і спрямованості цього впливу опрацьовано методичний інструментарій оцінки залежності обсягу доходів підприємств сільського зеленого туризму Одеської області від показників туристичної, соціально-економічної, інфраструктурної та рекреаційної складової. На основі отриманих результатів розрахунку визначено, що до найвагоміших факторів впливу на формування доходів підприємств сільського зеленого туризму в Одеській області відносяться: кількість садиб; кількість туристів, що скористалися послугами сільського зеленого туризму; кількість фахівців сфери туризму; щільність доріг із твердим покриттям на 1000 км² території; кількість медичних закладів.

6. Особливу роль в організаційно-економічному забезпеченні розвитку підприємств сільського зеленого туризму відіграють важелі та інструменти державного впливу, адже через раптове, безпрецедентне падіння попиту сектор подорожей та туризму потребуватиме фінансових стимулів для підтримки та відновлення. У цьому контексті поглиблено сутнісні положення щодо здійснення державних заходів з підтримки діяльності підприємств сільського зеленого туризму як перспективного виду підприємництва в сільській місцевості. Реалізація відповідних заходів доцільна у формі їх включення до національних, регіональних та місцевих цільових програм.

7. Розроблені концептуальні засади формування організаційно-економічного механізму розвитку підприємств сільського зеленого туризму. Цей механізм представлений сукупністю методів, інструментів та важелів, призначених для активізації та стимулювання підприємницької діяльності в сфері внутрішніх туристичних послуг. Розвиток розробленого механізму сприятиме не лише нарощенню внутрішніх туристичних потоків і забезпеченню сільського населення робочими місцями зі зростаючою віддачою, а й стане платформою для активізації інвестиційних можливостей підприємств сільського зеленого туризму шляхом створення привабливих для інвесторів «бізнес-кейсів». Це сприятиме докорінному зміні кризової ситуації в національній економіці, провокованої економічними викликами, з якими зіткнулася Україна на тлі розгортання глобальної економічної кризи.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України:

1. Kravchuk A., Sakun A., Gakal T. Trends and prospects of rural green tourism development in southern region of Ukraine. *Економіка та держава*. 2019. Vol. 11. Pp. 68–72 (0,60 друк. арк.). *Особистий внесок автора: визначено базові тренди у розвитку сільського зеленого туризму (0,45 друк. арк.).*

2. Саун А. Ж., Гакал Т. О. Зелений туризм як пріоритет диверсифікації територіального розвитку України. *Економічний аналіз*. 2019. Т. 29, № 1. С. 201–207 (0,8 друк. арк.). *Особистий внесок автора: визначено синергетичні ефекти від розвитку зеленого туризму для економічних систем різних рівнів (0,69 друк. арк.).*

3. Гакал Т. О. Науково-концептуальні положення обґрунтування сутності категорії «сільський зелений туризм». *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2019. № 4. С. 141–151 (1,27 друк. арк.).

4. Гакал Т. Стратегія інфраструктурного забезпечення підприємств сільського зеленого туризму. *Економічний аналіз*. 2019. Т. 29, № 3 С. 156-15 (0,35 друк. арк.).

5. Саун А. Ж., Гакал Т. О. Формування системи інфраструктури сільського зеленого туризму в Україні. *Агросвіт*. 2020. № 7. С. 97–101 (0,35 друк. арк.). *Особистий внесок автора: визначено концептуальні положення критично інфраструктури підприємств сільського зеленого туризму (0,25 друк. арк.).*

6. Yakovenko A., Gakal T. Infrastructural support for the development of domestic green tourism enterprises. *Економіка АПК*. 2020. № 3. с. 65-71 (0,53 друк. арк.). *Особистий внесок автора: обґрунтовано особливості впливу інфраструктури на розвиток підприємств у сфері сільського зеленого туризму (0,35 друк. арк.).*

Статті у наукових іноземних виданнях:

7. Саун А. Ж., Гакал Т. О. Формування сучасної бази інформаційних ресурсів у сфері агробізнесу. *Science, Research, Development #16. Economy. Management. State and Law : monografia pokonferencyjna*. Warszawa, 2019. S. 40-42 (0,15 друк. арк.). *Особистий внесок автора: обґрунтовано особливості впливу інформаційних ресурсів на розвиток підприємств аграрної сфери (0,1 друк. арк.).*

Публікації за матеріалами конференцій:

8. Гакал Т. О. Сучасні проблеми розвитку підприємств зеленого туризму в Україні. *Science, research, development № 27. Zbiór artykułów naukowych recenzowanych*. Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour» (м. Варшава, 30 серпня 2019 р.). Warszawa, 2019. С. 68-71 (0,15 друк. арк.).

9. Гакал Т. О. Потенціал розвитку агротуризму Одеської області. *Теорія та практика управління розвитком економіки: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Київ, 10 жовтня 2019 р.). Київ: ТОВ «ВІПО», 2019. С. 184–186 (0,07 друк. арк.).

10. Гакал Т. О. Наукові засади обґрунтування сутності інфраструктури сільського зеленого туризму. *Інноваційні технології бізнесу, природокористування і туризму: матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Чернігів, 9 квітня 2020 р.). Чернігів, 2020. С. 89-92 (0,15 друк. арк.).

11. Гакал Т. О. Управління розвитком інфраструктури зеленого туризму в умовах світової кризи. *Актуальні проблеми інноваційного розвитку аграрного сектору економіки: матеріали XI Міжнародної науково-практичної молодіжної*

інтернет-конференція. (м. Київ, 10 квітня 2020 р.). Київ, 2020. С. 45-49 (0,20 друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Гакал Т.О. Організаційно-економічний механізм розвитку підприємств сільського зеленого туризму в Україні. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Львівський національний аграрний університет Міністерства освіти і науки України, Львів, 2020.

Дисертацію присвячено дослідженню теоретико-методичних засад та розробці практичних рекомендацій з формування організаційно-економічного механізму розвитку підприємств сільського зеленого туризму.

Поглиблено сутність сільського зеленого туризму. Розглянута система критичної інфраструктура підприємств сільського зеленого туризму. Розроблена методика розрахунку узагальнюючого показника розвитку системи критичної інфраструктури. Обґрунтовано стратегічні аспекти розвитку підприємств сільського зеленого туризму в напрямку соціально-економічного зростання сільської місцевості та зміцнення національної економіки. Розглянуто методичний інструментарій оцінки залежності обсягу доходів підприємств сільського зеленого туризму Одеської області від показників туристичної, соціально-економічної, інфраструктурної та рекреаційної складових.

Поглиблено сутнісні положення щодо здійснення державних заходів з підтримки діяльності підприємств сільського зеленого туризму, як перспективного виду підприємництва в сільській місцевості. Розроблені концептуальні засади формування організаційно-економічного механізму розвитку підприємств сільського зеленого туризму. Цей механізм представлений сукупністю методів, інструментів та важелів, призначених для активізації та стимулювання підприємницької діяльності в сфері внутрішніх туристичних послуг. Розвиток розробленого механізму сприятиме нарощенню внутрішніх туристичних потоків, забезпеченню сільського населення робочими місцями, сприятиме активізації інвестиційних процесів.

Ключові слова: сільський зелений туризм, підприємства сільського зеленого туризму, туристичні послуги, інфраструктура, стратегія, організаційно-економічний механізм.

АННОТАЦИЯ

Гакал Т.А. Организационно-экономический механизм развития предприятий сельского зеленого туризма в Украине. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). – Львовский национальный аграрный университет Министерства образования и науки Украины, Львов, 2020.

Диссертация посвящена исследованию теоретико-методических основ и разработке практических рекомендаций по формированию организационно-экономического механизма развития предприятий сельского зеленого туризма.

Углублена сущность сельского зеленого туризма как стратегически важного для предпринимательства сельской местности вида экономической деятельности, осуществление которой неразрывно связано с использованием экосистемного потенциала и локальной инфраструктуры сельских территорий с целью предоставления соответствующих туристических услуг.

Рассмотрена система критической инфраструктура сельского зеленого туризма как совокупности субъектов, объектов, сетей или их частей, физических или виртуальных, синергичное сочетание которых создает необходимые условия для формирования организационно-экономического механизма развития предприятий сельского зеленого туризма, обеспечивая их соответствующими функциями и услугами.

Рассмотрена методика расчета состояния инфраструктурного обеспечения предприятий сельского зеленого туризма на основе расчета обобщающего показателя развития системы критической инфраструктуры. Использование этой методики будет способствовать идентификации слабых мест инфраструктурного обеспечения предприятий сельского зеленого туризма.

Обоснованно стратегические аспекты развития предприятий сельского зеленого туризма, что играет важную роль в сглаживании социально-экономических конфликтов сельских территорий, обеспечении процесса реновации рекреационных зон за счет стабильного пополнения местных и региональных бюджетов, содействию диверсификации экономики региона и отраслей, обслуживающих сферу туризма.

Предложен методический инструментарий оценки зависимости размера доходов предприятий сельского зеленого туризма Одесской области от показателей туристической, социально-экономической, инфраструктурной и рекреационной составляющей. Использование этой методики дает возможность определить силу влияния каждого из факторов на формирование доходов предприятий сельского зеленого туризма, что будет учтено в их дальнейшей деятельности.

Углублено сущностные положения по осуществлению государственных мер по поддержке деятельности предприятий сельского зеленого туризма, как перспективного вида предпринимательства в сельской местности, где обоснована необходимость их включения в национальные, региональные и местные целевые программы.

Разработанные концептуальные основы формирования организационно-экономического механизма развития предприятий сельского зеленого туризма. Этот механизм представлен совокупностью методов, инструментов и рычагов, предназначенных для активизации и стимулирования предпринимательской деятельности в сфере внутренних туристических услуг. Развитие разработанного механизма будет способствовать не только наращиванию внутренних туристических потоков и обеспечению сельского населения рабочими местами с растущей отдачей, но и станет платформой для активизации инвестиционных возможностей предприятий сельского зеленого туризма путем создания привлекательных для инвесторов «бизнес-кейсов». Это будет способствовать коренному изменению кризисной ситуации в национальной экономике, спровоцированной экономическими вызовами, с которы-

ми столкнулась Украина на фоне разворачивания глобального экономического кризиса.

Ключевые слова: сельский зеленый туризм, предприятия сельского зеленого туризма, туристические услуги, инфраструктура, стратегия, организационно-экономический механизм.

SUMMARY

Gakal T.O. Organizational and economic mechanism of development of rural green tourism enterprises in Ukraine. – On the rights of the manuscript.

The dissertation for the degree of candidate of economic sciences, specialty, specialty 08.00.04 – Economy and management of enterprises (by types of economic activity). – Lviv National Agrarian University of the Ministry of Education and Science of Ukraine, Lviv, 2020.

The dissertation is devoted to the research of theoretical and methodological foundations and the development of practical recommendations for the formation of organizational and economic mechanism for the development of rural green tourism enterprises.

The essence of rural green tourism is deepened. The system of critical infrastructure of rural green tourism enterprises is considered. A method for calculating a generalized indicator of critical infrastructure system development has been developed. Strategic aspects of development of rural green tourism enterprises in the direction of socio-economic growth of rural areas and strengthening of the national economy are substantiated. The methodical tools of estimation of dependence of volume of incomes of the enterprises of rural green tourism of Odessa region on indicators of tourist, social and economic, infrastructural and recreational component are considered.

The essential provisions on the implementation of state measures to support the activities of rural green tourism enterprises as a promising type of entrepreneurship in rural areas have been deepened. Conceptual bases of formation of the organizational and economic mechanism of development of the enterprises of rural green tourism are developed. This mechanism is represented by a set of methods, tools and levers designed to stimulate and stimulate business in the field of domestic tourism services. The development of the developed mechanism will contribute to the increase of domestic tourist flows, provision of the rural population with jobs, will promote the activation of investment.

Key words: rural green tourism, rural green tourism enterprises, tourism services, infrastructure, strategy, organizational and economic mechanism.